

Långtidsutredningen 1978 – svar till Ysander

Ulf Jakobsson, planeringschef på Ekonomidepartementet, bemöter ett inlägg av B-C Ysander ang LU 78. □

B-C Ysander har i en tidigare artikel [Ysander 1979] kommenterat 1978 års långtidsutredning [LU 78]. Han är kritisk mot utredningen i främst två avseenden.

För det första anser han att exportkravet i utredningens huvudalternativ ställts orealistiskt högt. Vi bör i stället sikta mot en utveckling med lägre export och ett betydligt större bytesbalansunderskott 1983 än i utredningens huvudalternativ. För det andra menar Ysander att frågan om näringslivets lönsamhet blivit otillräckligt analyserad i LU 78. Jag skall i denna artikel kortfattat diskutera Ysanders punkter.

Bytesbalansunderskotten

I sin diskussion av LU:s huvudalternativ knyter Ysander an till ett mera långsiktigt perspektiv. Han förefaller dela utredningens bedömning att den långsiktiga kapacitetstillväxten i ekonomin ligger kring 3 procent per år, samt att vi i utgångsläget har ett kapacitetsgap i storleksordningen 5 procent av BNP. En huvudfråga i LU är om det är möjligt att nå fullt kapacitetsutnyttjande samtidigt som vi avvecklar bytesbalansunderskottet. LU:s huvudalternativ klargör villkoren för en sådan utveckling.

Mot bakgrund av de höga krav på tillväxt i exporten i utredningens huvudalternativ pekar Ysander i stället ut utredningens alternativ III, som slutar i ett bytesbalansunderskott på 20 miljarder 1983, som en både realistisk och eftersträvanvärd utveckling.

I tabell 1 anges vissa nyckeltal för alternativen I och III i LU 78. En avgörande skillnad mellan de båda alternativen är att i alt I sker en sänkning av de svenska relativpriserna gentemot omvärlden med 6 procent utöver den sänkning devalveringen gav. I alternativ III sker (i

stort sett) ingen förändring av relativpriserna utöver vad som gavs av växelkursförändringarna 1977.

Därför följer för alternativ III en lägre exporttillväxt och en lägre industriproduktion än i alt I. Konsumtionen (offentlig och privat) kan öka väsentligt snabbare än i alt I av i huvudsak två skäl.

För det första är bytesbalansunderskottet i alternativ III 15 miljarder större än i alt I och för det andra så undgås en terms-of-trade försämring på 6 procent. Därtill uppkommer visst ytterligare utrymme genom att industriinvesteringarna ökar långsammare i alt III. De lägre industriinvesteringarna i alt III är alltså inte huvudskälet till att konsumtionsutrymmet här blir större.

När det gäller industriinvesteringarna menar Ysander vidare att skillnaden i tillväxttakt mellan alt I (4,6 % per år) och alt III (3 % per år) är orealistiskt stor. Skillnaden måste emellertid ses mot bla bakgrund av industriproduktionens utveckling i de båda alternativen. Denna ökar med 6,6 procent i alt I men endast med 5,8 procent i alt III. Det låga kapacitetsutnyttjandet på kapitalsidan gör det naturligt att en långsammare ökning av industriproduktionen också medför en betydligt långsammare investeringsutveckling. Det bör kanske också tilläggas att efter den kraftiga nedgången i industriinvesteringarna 1978 måste även 3 procent – årlig genomsnittlig ökningstakt 1977–1983 betraktas som en gynnsam utveckling.

Frågan är nu om alternativ III representerar en rimligare utveckling än huvudalternativet. Det kan förefalla så. En genomgående kritik mot långtidsutredningens huvudalternativ har varit att produktionskraven i framför allt industrin har ställts för högt. Samtidigt har man på många håll menat att också kraven på återhållsamhet i konsumtionen är för stora. Båda dessa knutar löses upp i alternativ III. Här kan ju den privata konsumtionen växa med 2,6 procent och den offentliga med 3,1 procent utan att

Tabell 1. Vissa nyckeltal för alternativen I och III i LU 78. Årlig procentuell förändring 1977–1983, 1975 års priser

| | Alt I | Alt III |
|---------------------------------------|--------|---------|
| Offentlig konsumtion | 2,2 | 3,1 |
| Privat konsumtion | 1,8 | 2,6 |
| Industriinvesteringar | 4,7 | 3,0 |
| Industriproduktion | 6,6 | 5,3 |
| Export – varor och tjänster | 7,9 | 6,4 |
| Import – varor och tjänster | 4,0 | 4,4 |
| Arbetslöshet 1983 ^A | 80 000 | 80 000 |
| Bytesbalansen saldo 1983 ^B | -5 000 | -19 700 |

^A Antal personer, friktionsarbetslösheten (den arbetslöshet som är forenlig med full sysselsättning) har i LU 78 uppskattats till 60 000–90 000 personer. Båda alternativen ger alltså full sysselsättning.

^B Milj kr lopande pris.

industriproduktionen behöver öka med mer än 5,8 procent om året. Priset för detta är att bytesbalansunderskottet år 1983 uppgår till 20 miljarder eller ca 4 procent av BNP.

Man kan naturligtvis diskutera i vilken takt det är lämpligt att avveckla ett strukturellt underskott i bytesbalansen. Det står emellertid helt klart att Sverige inte kan basera sin långsiktiga resursförbrukning på en fortgående skuldsättning i utlandet. Ingen har heller, såvitt jag vet, på allvar hävdad detta.

Det underskott som byggs upp i alternativ III, om detta kan realiseras, måste alltså avvecklas efter 1983. Det innebär att skuldbördan hinner bli mycket betungande innan vi når balans. Avvecklingen av underskottet måste också ske inom ramen för en uppskattad trendmässig BNP-tillväxt på 3 procent. Det innebär att avvecklingen vare sig den sker under planerade former eller ej, kommer att ställa krav på större återhållsamhet i resursförbrukningen än om vi genomför avvecklingen nu, när det finns en betydande reserv av outnyttjad kapacitet att tillgå. Vi skjuter alltså på ett mycket påtagligt sätt problemen framför oss, genom att sikta på en utveckling i enlighet med alternativ III. Det finns också betydande stabilitetsproblem förknippade med denna utvecklingsväg. Underskottet i bytesbalansen innebär en direkt risk för en press nedåt på kronan med åtföl-

jande inflationsutveckling, vilket i sin tur kan äventyra eller omöjliggöra den reala utveckling som ligger i alternativet.

Att använda sig av växelkurspolitik för att stabilisera den inhemska prisnivån är under alla omständigheter uteslutet i detta scenario. Man kan här anknyta till den "3-procents ekonomi" som diskuterades av Ysander mfl i den senaste SNS-rapporten. För att hålla den inflationstakt på 3 procent som SNS-ekonomerna förespråkar, krävs som de själva påpekar en apprecieringspolitik. En sådan politik kan inte göras trovärdig om man följer det råd Ysander nu givit och satsar på alternativ III, och därmed på stora underskott i bytesbalansen.

Näringslivets lönsamhet

Ysanders andra punkt gällde lönsamhetskravet och dess behandling i LU där Ysander menar att analysen i LU är knapphändig. I själva verket tror jag det är så att LU i jämförelse med andra utredningar är detaljerad och utförlig på denna punkt.

Utgångspunkten för LU:s arbete har varit de bedömningar och analyser som gjorts i kapitalmarknadsutredningen. Det rådde i utredningen en relativt bred enighet om nödvändigheten av en lönsamhet på ungefär den nivå som LU anger. Denna bedömning understöddes bl a av en räntabilitets- och soliditetsanalys av den typ som gjordes i LU.

Det hade naturligtvis varit värdefullt om detta arbete hade kunnat byggas ut ytterligare. Vad Ysander efterlyser tycks vara en ekonometriskt skattad investeringsfunktion för industrin, med räntabilitet och soliditet som argument. Med denna som utgångspunkt skulle en preciserad angivelse av erforderlig lönsamhet kunna göras. En sådan ansats rymmer utan tvekan stora problem och det är svårt att se hur fruktbar den kan vara innan man sett den genomförd.

Vågar jag tolka Ysanders inlägg så att vi kommer att få se en sådan analys i den långtidsbedömning som snart kommer från Industriens Utredningsinstitut? Den vore i så fall mycket välkommen.

Docent *Ulf Jakobsson*
Ekonomidepartementet

Referenser

Ysander, B.-C., Vägen till treprocentsekonomi – en kommentar till långtidsutredningen, *Ekonomisk Debatt*, årg 7, nr 1